

Eduskunta
Lakivaliokunta

LaV@eduskunta.fi

Lakivaliokunnan kokoukseen 24.4.2026 klo 9

Maahanmuuttoviraston lausunto asiassa HE 52/2026 vp

Maahanmuuttovirasto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi otsikon asiassa, joka koskee EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen eli niin kutsutun paktin kansallista täytäntöönpanoa. Lausuntoa on pyydetty oikeusturvan, oikeusavun ja muutoksenhaun näkökulmasta.

Maahanmuuttovirasto toteaa, että virastolle tulee paktin asetuksista ja esitetystä kansallisesta lainsäädännöstä velvollisuuksia hakijoiden oikeusturvan turvaamiseksi. Virasto on paktin voimaantuloon valmistautumisessaan huomionnut nämä vaatimukset.

Jotta historiallisen suuri siirtymä uudenmalliseen turvapaikkajärjestelmään saadaa mahdollisimman sujuvaksi, Maahanmuuttovirasto pitää tärkeänä kansallisen lain voimaantuloa 12.6. samaan aikaan asetusten soveltamisen aloittamisen kanssa. Tämä on keskeistä myös oikeusturvan turvaamisen näkökulmasta.

Nopeat menettelyt

Maahanmuuttovirasto toteaa, että paktin myötä menettelyjen määräajat kiristyvät. Tällä hetkellä tavallisessa menettelyssä käsittelyaika on 6 kuukautta, nopeutetussa menettelyssä 5 kuukautta ja rajamenettelyssä 4 viikkoa. Paktin myötä tavallisen menettelyn käsittelyaika pysyy samana, mutta nopeutetussa menettelyssä hakemus tulee ratkaista kolmessa kuukaudessa, tutkimatta jättämiset tehdä kahdessa kuukaudessa (tai yhdessä tietyssä tilanteessa jopa 10 päivässä) ja rajamenettelyssä viidessä viikossa sisältäen päätöksen tiedoksiannon. Lisäksi muihin kuin tavalliseen menettelyyn ohjautuvien hakemusten suhteellinen määrä tulee lisääntymään paktin myötä, kun menettelyn nopeuttaminen tulee tiettyjen perusteiden osalta velvoittavaksi asetusten ja kansallisen liikkumavaran käytön myötä.

Vaikka menettelyt paktin myötä nopeutuvat, kansainvälisen suojelun perusteiden arviointi säilyy kuitenkin käytännössä samanlaisena kuin ennenkin, se vain täytyy suorittaa useammissa tapauksissa nopeammin. Jotta hakemusten laadukas tutkinta voidaan varmistaa myös tiukkenevissa aikarajoissa, tulee viraston asianmukainen resursointi varmistaa. Tätä edellyttävät myös paktin asetukset. Esityksen mukaan paktista aiheutuvat kustannukset on tarkoitus kattaa kehysrahoituksesta ja EU-rahoituksella, johon liittyy omat riskinsä ja omavastuuosuudet. Jos viraston resursseista suurempi osa

painottuu paktin mukaisiin toimintoihin, on sillä vastaavasti vaikutuksia viraston muihin toimintoihin.

Oikeusapu

Kuten hallintovaliokunnalle antamassaan samaa hallituksen esitystä koskevassa lausunnossa, Maahanmuuttovirasto korostaa sitä, että prosessin sujuvuuden ja tehokkuuden vuoksi pidetään erityisen tärkeänä, että oikeusapua tarjoavat tahot pystyvät arvioimaan ja järjestämään oikeusavun antamisen tehokkaasti mahdollisimman aikaisessa vaiheessa hallintomenettelyä, samalla kun Maahanmuuttovirastolle asetetut uudet käsittelyajat tiukentuvat nykyisestä. Oikeusavun saamisen nopeus vaikuttaa siihen, miten lyhyen ajan päähän henkilökohtainen puhuttelu voidaan varata, jotta hakijalla on halutessaan tosiasiallinen mahdollisuus saada maksutonta oikeusapua tarjoava avustaja mukaan puhutteluun. Puhuttelun ajankohdan määräytymisellä on suora vaikutus prosessin kulkuun ja tehokkuuteen.

Maksuton oikeudellinen neuvonta

Hallituksen esityksessä esitetään Maahanmuuttovirastolle uutta tehtävää menettely- ja hallinta-asetusten mukaisen maksuttoman oikeudellisen neuvonnan tarjoajana. Virasto on valmistautunut neuvonnan antamiseen asetusten edellytysten mukaisesti huomioiden myös EU:n turvapaikkaviraston ohjeistuksen.

Asetusten mukaan maksuttomaan oikeudelliseen neuvontaan kuuluu mm. hakijan neuvonta hallinnolliseen menettelyyn tai vastuuvaltion määrittämismenettelyyn liittyen, hakijan oikeuksien ja velvollisuuksien tiedottaminen, avustaminen hakemuksen jättämisessä ja kertominen siitä, miten päätökseen haetaan muutosta. Maksuttomaan oikeudelliseen neuvontaan kuuluu näin ollen vain sen kaltainen oikeudellinen neuvonta, jossa ei avusteta hakijaa hänen henkilökohtaisissa turvapaikkaperusteissaan tai oteta kantaa hakijan perusteisiin, vaan hakijoita neuvotaan hallintomenettelyn näkökulmasta, miten toimia ja miten menettelyt toimivat.

Asetusten edellytykset laajentavat jo nykyisin hakijoille vastaanottokeskuksissa annettavaa menettelytapaneuvontaa, jossa hakijoita ohjeistetaan hakumenettelyyn liittyvissä asioissa. Asetukset lisäksi standardisoivat ja vahvistavat hakijoille annettavan neuvonnan sisältöä varmistaen, että kaikki maksuttomaan oikeudelliseen neuvontaan oikeutetut hakijat saavat saman tasoisen laadukkaan neuvonnan menettelyn alkuvaiheessa. Lisäksi Maahanmuuttovirasto sitoo hallintolain mukainen viranomaisen neuvontavelvollisuus, minkä nojalla yleistä neuvontaa tulee antaa niillekin hakijoille, joilla ei ole asetusten ja kansallisesti säädetyn liikkumavaran rajoissa oikeutta maksuttomaan oikeudelliseen neuvontaan.

Maksutonta oikeudellista neuvontaa antavat virkahenkilöt on suunniteltu sijoitettavan vastaanottopalveluiden osastolle, eikä heillä näin ollen ole yhteyttä kansainvälisen suojelun osastoon, jossa päätökset tehdään, millä varmistetaan, että neuvonta on päätöksenteosta erillistä toimintaa. Neuvojat saavat tarvittaessa viraston sisältä juridista tukea.

Määräajat hakemuksen käsittelemiselle, kun hallintotuomioistuin palauttaa asian uudelleen käsiteltäväksi

Maahanmuuttovirasto on hallintovaliokunnalle laaditussa lausunnossaan esittänyt harkittavaksi, voisiko ulkomaalaislain 98 §:ssä säätää niin, että palautuksen jälkeinen määräaika määräytyisi sillä perusteella, missä menettelyssä palautus tutkitaan, eikä aiemmin käytetyn menettelyn perusteella. Tämä suoraviivaistaisi käsittelyajan määrittelyä ja mahdollistaisi viraston sujuvamman toiminnan esim. tilanteissa, joissa hakemus on ensimmäisessä käsittelyssä jätetty tutkimatta ja hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen tuleekin tutkia aineellisesti, mihin ehdotettu sääntely asettaa hyvin tiukat aikarajat. Maahanmuuttoviraston näkemyksen mukaan tämä muutos vahvistaisi hakijan oikeusturvaa, kun käsittelyyn palautetun hakemuksen käsittelyaika määräytyisi hakemuksen tosiasiallisen menettelyn mukaan eikä perustuisi aikaisempaan menettelyyn.

Erityisten menettelyllisten takeiden tunnistaminen ja tuen tarjoaminen

Paktin myötä viranomaisen velvollisuus tunnistaa hakijan haavoittuva asema ja sen myötä erityiset vastaanotto- ja menettelyllisten takeiden tarve korostuu entisestään. Asetuksen myötä viranomaisella on velvollisuus arvioida jokaisen hakijan kohdalla yksilöllisesti, tarvitseeko hakija erityisiä menettelyllisiä takeita ja antaa tarvittavaa tukea koko menettelyn ajan. Arviointi on aloitettava mahdollisimman pian hakemuksen tekemisen jälkeen ja saatettava päätökseen 30 päivän sisällä. Erityistä huomioita on kiinnitettävä kidutuksen, raiskauksen tai muun vakavan psyykkisen, fyysisen, seksuaalisen tai sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreihin. Lisäksi, rajamenettelyä tai nopeutettua menettelyä ei voi soveltaa sellaiseen hakijaan tai soveltaminen tulee lopettaa, jos tarvittavaa tukea ei voida antaa. Jotta jo seulontavaiheesta saataisiin tarpeellisia huomioita erityisten menettelyllisten takeiden arviointiin, olisi tärkeää, että kansallinen toimivaltasäätely astuisi voimaan asetusten soveltamisen aloittamisen kanssa samaan aikaan 12.6.

Kansallisen täytäntöönpanosuunnitelman mukaisesti Maahanmuuttovirastoon luodaan haavoittuvuuskoordinaattorin tehtävä, joka on tarkoitus kattaa keväällä 2026 haetulla EU-rahoituksella. Haavoittuvuuden yhdenmukaiseen, systemaattiseen ja sujuvaan tunnistamiseen eri viranomaisissa tarvitaan yhtenäistä koordinaatiota, koulutusta ja ohjausta.

Haavoittuvuuskoordinaattorin tehtävän tarkoituksena on varmistaa, että paktiin kirjatut takeet toteutetaan asianmukaisesti seulonnan ja koko kansainvälisen suojelun prosessin keston ajan. Tämän toteutuminen edellyttää pätevää ja koulutettua henkilöstöä kaikissa viranomaisissa, ajantasaista ohjeistusta sekä toimivaa ja vakiintunutta yhteistyötä eri viranomaisten välillä. Haavoittuvuuskoordinaattori vastaa osaltaan viranomaisyhteistyön koordinoimisesta haavoittuvuuden ja erityistarpeiden tunnistamisesta ja arvioinnista sekä vahvistaa tiedonkulkua eri toimijoiden välillä. Ajantasaista ohjeistuksella ja koulutuksella varmistetaan, että erityistarpeiden arviointi saadaan pääosin toteutettua asetuksen mukaisessa 30 päivän määräajassa.

Muut huomiot

Hallintovaliokunnalle annetun kirjallisen lausunnon jälkeen virastossa nousi esiin vielä huomio liittyen esitettyyn 200 a §:n 1 momenttiin, joka liittyy maasta

poistamispäätöksen täytäntöönpanokelpoisuuteen. Maahanmuuttovirasto esittää harkittavaksi momentin sanamuodon muuttamista.

Esitetyssä 200 a §:ssä säädetään käännättämis- ja karkottamispäätöksen täytäntöönpanosta kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa. Esitetyissä säädöskohtaisissa perusteluissa asiaa on avattu menettelyasetuksen mukaisesti, mutta 1 momentin sanamuoto vaikuttaisi olevan epäselvä suhteessa asetukseen. Esitetyn 1 momentin sanamuodon mukaan "Jos päätös käännättämisestä tai maasta karkottamisesta *liittyy* kansainvälisen suojelun myöntämistä tai poistamista koskevaan päätökseen, päätös voidaan panna täytäntöön...". Menettelyasetuksen 37 artiklan mukaan kansainvälistä suojelua koskevan kielteisen päätöksen yhteydessä ei edellytetä uutta palauttamispäätöstä, jos sellainen on jo aiemmin tehty. Käytännössä voisi siis olla sellainen tilanne, että hakijalla on esimerkiksi aiemman oleskelulupahakemuksen yhteydessä tehty käännättämispäätös, eikä hänelle tämän johdosta tehtäisi uutta käännättämispäätöstä myöhemmän kielteisen kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen yhteydessä. Aiempi käännättämispäätös ei kuitenkaan *liittyisi* suoraan kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseen, vaan aiempaan muulla perusteella tehtyyn oleskelulupahakemukseen, jolloin 200 a §:n muotoilu voisi aiheuttaa tulkintaepäselvyyttä käännättämispäätöksen täytäntöönpanon osalta.

Johtaja

Johanna Waal

Erityisasiantuntija

Kiia Laine

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Maahanmuuttovirasto 23.04.2026 klo 10:39. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan lakivaliokunta